

Okulun kuruluşunun 86 ncı yıl dönümünde müdür Ordinaryüs Profesör Fuat Başgil'in söylediği nutuk.

Sayın misafirlerimiz!

Sevgili gençler!

Bugün müessesemizin 86 ncı yılını kutlamak üzere toplanmış bulunuyoruz. Bize yüksek huzurlarıyla şeref veren muhterem Meclis Reisimize ve Başvekilimize, değerli misafirlerimize hocalarımızın, talebenin ve idaremizin minnet ve şükran duygularını arz eylerim.

Muhterem Hükümet Erkânımız! Sizler bu müessesenin niçin kurulduğunu, memleketimizin nasıl bir ihtiyacının ifadesi olduğunu, uzun ömründe neler başardığını ve yarınların bu irfan ocağından neler beklediğini benden daha iyi bilmekte ve takdir buyurmaktasınız. Buna, Siyasal Bilgiler Okuluna karşı beslediğiniz ve fırsat düştükçe gösterdiğiniz yüksek teveccüh ve takdirleriniz şahittir. Binaenaleyh huzurunuzda Mülkiyenin mazisinden, şimdiki halinden ve geleceğinden bahsetmeye utanırım.

Bununla beraber, muhterem büyüklerimiz, takdir buyurursunuz ki, bu muhteşem toplantıyı vesile alarak talebemizi, arz ettiğim noktalar üstünde, aydınlatmak da vazifemizdir. Nezaket ve atıfetinize sığınarak bu vazifemi ifaya müsaa-de buyurmanızı rica ederim.

Genç talebemiz!

Şunu biliniz ki, her yerde ve her devirde, devlet meselesi, son bir tahlil ile, hulâsasını sistem ve adam meselesinde bulmuştur. Nazariyatı ve ince zekâ oyunlarını bir tarafa bırakarak realitelere bakalım:

Devlet, diyorum, her şeyden evvel insanları ve insanların faydalandığı eşya ve ülkeyi sevk ve idare sistemidir. Bu sistemin maddesi ve çatısı maksada uygun bir teşkilât ve mekanizmadır; ateşi ve ruhu da adamdır.

Bu fikrin ispatını mı istiyorsunuz? Türkiyemizin imparatorluk devri tarihine dikkatle bakınız: Osmanlı İmparatorluğunun gerilemesi ve nihayet dağılıp tarihe karışması üzerinde şimdiye kadar pek çok fikir ve mütalâa yürütüldü, bin bir sebep ve âmil arandı. Bulunan bütün sebep ve âmilleri yuğurup tek bir hakikate

irca etmek mümkündür. Bu tek hakikat: sistem ve adam noksanıdır. Bir zamanlar büyüklüğün ve ihtişamın son basamağına yükselmiş, kıtalara ve denizlere hâkim olmuş muazzam bir devletin yıkılmasının hakiki ve en amansız sebebi, işte bu noksan olmuştur.

Devletin bu noksanı, ilk defa ikinci Viyana muhasarasının neticesiz kalması ve bunun beynelmilel bir vesikası demek olan «Karlofça Muahedesi» ile açığa vurulmuştur. Artık bundan sonra, 18 inci asır boyunca, imparatorluğun uğradığı askerî bozgunluklar, siyasi ve her çeşidinden içtimai felâketler hep bu noksanın birer şekilde tezahüründen başka bir şey değildir.

Bu asrın sonlarında III üncü Selim ile başlayan ve daha sonra II nci Mahmut ile ikmale çalışılan askerî ve kısmen de içtimai mahiyetteki ıslah teşebbüsleri, sezilen sistem ve adam noksanının telâfisi imkânlarının ilk bir araştırma safhasıdır. Bu ilk safhayı 1839 «Gülhane hattı» ile açılan Tanzimat hareketleri takibetmiştir. Bu hareketlerin mânası da yine bu hakikatte gizlidir. Tanzimat devri hareketleri, basite irca edilirse, hakiki saikını devletin sistem ve adam noksanına bir çare bulma endişesinden alır. Bu devirde artık, köklerini Orta zamanlardan alan bir devlet teşkilâtı ve bir idare sistemi ile yaşanmanın kabil olmadığı iyice sezilmiştir. Enderun ağalığından vezirliğe, ordu kumandanlığına, hattâ sadrazamlığa yükselen ve yalnız efendisini memnun etmek suretiyle şahsi menfaat temininden başka bir şey düşünmiyen insanlarla devlet gemisinin yürümiyeceğine artık inanılmıyordur. Kahveci başlığından ve harem ağalığından yetişme valiler ve sancak paşalarıyla kıtalara hâkim olan bir devletin payidar olamayacağına akıl erdirilmiştir. İşte, Türkiyemiz tarihinde Tanzimat Devri adını taşıyan hareket ve teşebbüsler safhasının basite irca edilmiş mânası budur. Ve işte, hariminde toplandığımız ve ömrünün 86 ncı yılını kutladığımız bu nur ve irfan yuvasının kurulmasının hikmeti de budur: Devletin sistem ve adam ihtiyacını karşılamak.

Filhakikâ dikkat edersek, Tanzimat devrinin bütün hareket ve teşebbüslerinde başlıca iki hedef takibedilmiştir: Hedeflerden biri, devlet teşkilâtını, idare usul ve mekanizmasını yenileştirmek, devlet faaliyetlerini sistemleştirmek olmuştur. 1839 dan sonra yapılan idari, malî ve askerî ıslahat ve buna dair olan kanun ve nizamlar bu maksadı temine gitmiştir. Diğer hedef de, yenileşen ve daima yenileşmeye muhtaç olan, idare nehci içinde çalışacak, kurulan idare makinesini maharetle işletecek kudret ve kafalar yaratmak olmuştur. O devrin umumi maarif sahasında yapılan teşebbüsler de hep bu maksada yönelmiştir.

Bu maksatlardır ki, daha 1838 de «Meclisi Umuru Nâfia» tarafından ikinci Mahmuda bir lâyiha sunuluyor, ve bu lâyihada cehalet ve taassubun zararları, adamsızlığın feaatleri ve modern ilim ve marifetin Devlet için büyük faydaları anlatılıyordu. Bunun üzerine «Dârı Şûrayı Bâbîâli» ile «Divanı Ahkâmı Adliye» arasında muhabere ve müzakereler başlıyor ve neticede Rüştîye mektepleri açılmasına ve İstanbulda bir de «Mektebi Maarifi Adliye» diye bir mektep kurulmasına

karar veriliyor. Bu mektepler açılıyor ve biraz sonra «Mektebi Maarifi Adliye» ikiye bölünerek biri «Mektebi Edebî» adıyla Beyazıtta, diğeri de «Mektebi İrfan» adıyla Sultanahmet Camiinin bitişiğindeki binaya yerleştiriliyor. Bu mekteplerin idaresine de, o devrin yüksek aydınlarından sayılan, İmamzade Esat Efendi tâyin ediliyor ve bu suretle Türkiye Maarif Nezaretinin ilk temelleri atılmış oluyor.

Bu tarihten itibaren, merkezdeki devlet dairelerine girecek gençlerin artık bu mekteplerden mezun olmaları ve Babîâli kalemleri ile Maliye Nezaretine intisabedeceklerin de hiç olmazsa sabahları «Mektebi Maarifi Adliye» şubelerinden birine devam etmeleri şart kılınıyor. Bundan başka, bu mektepten mezun olanların «Divanı Hümayun Odası» na, «Sadaret Mektubi Kalemi» ne, Maliye ve Dahiliye Nezaretleri, kalemlerine tercihan tâyin edilmeleri kaide kabul olunuyor.

1846 da İptidai ve Rüştî mekteplerin idare ve tedrisatına dair nizamnameler neşrediliyor. Aynı tarihte «Mektebi Maarifi Adliye» nin teşkilâtı genişletilmek suretiyle yatılı ve yatısız kısımları havi bir «Darülfünun» tesisi kararlaştırılıyor.

1848 de İptidai ve Rüştî mekteplere muallim yetiştirmek üzere Fatihte ilk «Darülmuallimin» açılıyor. 1851 de bütün bu mekteplerde okutulacak kitapları telif veya tercüme suretiyle hazırlamak üzere kırk asli âzadan mürekkep bir «Encümeni Dâniş» kuruluyor ki, bu encümenin fahrî yahut hariç âzası arasında Sadrazam Reşit Paşa, Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey, ve Hariciye Nazırı meşhur Âli Paşa bulunmaktadır.

Bütün bu adam yetiştirme teşebbüs ve hareketlerini 1856 da «Maarifi Umumiye Nezareti» unvaniyle bir nezaret teşkili takibediyor ve Nazırlığa da Abdurrahman Sâmî Paşa tâyin olunuyor. Bu suretle, İmamzade Esat Efendi ile başlıyan mektepler nazırlığı Sâmî Paşa ile Maarif Nezaretine tahvil edilmiş bulunuyor.

İşte Mektebi Mülkiyenin ilk temelleri, işe ve idareye adam yetiştirme ihtiyacının ifadesi olan, bu hareketler arasında ve ilk Maarif Nazırı Sâmî Paşa zamanında atılmıştır. [1]

Filhkika 1858 de mezunları kaymakamlık, müdürlük gibi mülkiye memurluklarında istihdam edilmek üzere bir «Mektebi Mülkiye» kurulması kararlaştırılmış ve mektep 1859 da açılmıştır. Mektebi açan «Meclisi Mahsus kararı» ndaki dikkate değer bir fıkrayı aynen okuyorum: «Ehâletühazihi kullanılmakta olan elviye kaymakamları ile kaza müdürleri umuru mülkiyeye alt funun ve malûmatan mücerret ve küçük bir konsolos tercümaniyle bile icrayi muameleden aciz buldukları şöyle dursun, âdeta kendilerine gönderilen evamirin ahkâmını okuyup anlamaya kadîr olmadıkları derkârdır. Ve bunun sebepleri dahi Dersaadette bazı dairelerden neşet edip de ve taşralarda dahi valilere ve sair memurine birtak-

[1] Bütün bu malûmat ve daha tafsilât için bakınız: Salnamei Nezareti Maarifi Umumiye, altıncı bası, 1321.

rip çatıp da bir memuriyete nail olmak için muaccizliği ele alıp kapı kapı sü-
ründükten sonra semerei tacizleri olarak bir memuriyete kavuşmakta olmaları-
dır.» [2]

İlk Mülkiye, Rüsti ile İdadi arasında iki senelik orta tahsilli bir mektep ol-
muştur. 1861 de ilk mezunlarını veren bu mektep, 1877 de yüksek tahsil müesse-
sesi haline getirilerek yeniden çalışmaya başlamıştır. İşte bu 4. birincikânun günü
mektebin kuruluş günü kabul edilmiş ve bugün de memleket büyükleriyle genç
mülkiyelilerin toplanarak, fikir ve duygu teati etmeleri bir gelenek halini almış-
tır. Muhterem Maarif Vekili Hasan - Âli Yücel'in evvelki yıl burada yaptığı bir
hitabede dediği gibi «Mülkiyenin yıl dönümü, bu müessese için olduğu kadar,
onun mensup olduğu Türk maarifi için de büyük bir tarihî gün kıymetini ka-
zanmıştır.»

1877 de reforma uğrıyarak yeniden kurulan Mülkiye, üç sınıfı idadi iki sı-
nıfı yüksek olmak üzere beş sınıflı bir mektep olmuş ve ilk mezunlarını 1879 da
vermiştir. 1883 de Abdurrahman Şeref merhumun müdürlüğü zamanında Mülkiye
mektebi leyliliğe çevrilmiş ve 1892 de mevcut sınıflara birer sınıf daha ilâve olu-
narak mektep altı sınıflı yapılmıştır. 1900 de idadi sınıfları mektepten ayrılarak
Mercan'a nakledilmiş ve mektep üç sınıflı bir yüksek tahsil müessesesi haline ko-
nulmuştur. Mülkiye bu şeklini ve Mülkiye adını 1935 senesine kadar muhafaza
etmiştir. Abdülhamidin, tazyikını gittikçe artıran, istibdadı önünde 1902 - 1903
ders yılında mektebin İeylî kısmı kaldırılmıştır.

1908 i takibeden senelerin iç ve dış gairesi ve kargaşalıkları memleketin iyi
kötü hemen her müessesesi üzerinde gösterdiği tesirleri Mülkiye üzerinde de gös-
termiştir. Bu tesirlerden biri, mektebin öteden beri hususiyetini ve hakikaten im-
tiyazını teşkil eden müsabaka ile talebe almak usulünün kaldırılması ve bu temiz
ocağın kapılarının her soy ve mezhepten yüzlerce kişiye açılması olmuştur. Meş-
rutiyetin ilk senesi Mülkiyeye üç yüze yakın insan kaydedilmiştir ki, bunların ara-
sında çok değerli memleket evlâdı bulunmakla beraber, maalesef yabancı unsurlar
da bulunmuştur.

Meşrutiyetçilerin Mülkiyeye indirdiği ikinci bir darbe de 1915 de müesseseyi
kapatarak tahsisatını Darülfünun bütçesine ilhak etmek olmuştur. Mülkiye mekte-
bi bir teşkilât olarak lâğvedilebilirdi. Bu, nihayet bir muvakkat kanun meselesi
idi. Fakat asıl marifet müessesenin kapatılmasıyla memleket hayatı için hâsıl olan
boşluğu doldurmakta idi. Meşrutiyetçiler bilmelidiler ki, müesseseler sırf bir ka-
nun işi ve eseri değildir. Bunları ihtiyaçlar ve realiteler doğurur. Bunları zaruret-
ler ibram (= imposer) eder. Mülkiye mektebini tutan ve devamını temin eden, ba-
zılarının zannettiği gibi, bir mezunlar tesanüdü ve bir zümre ruhu değildir; bu
memlekette 80 senelik hizmetleri ve vücuda getirdiği eserlerdir. Müesseseler
ne şahıs nüfuzu ile, ne de zümre tesanüdü ile yaşayan şeyler değildir. Şahıslar fâ-

[2] Siyasi ilimler mecmuası, ikinci teşrin 1939 nüshası, No. 104, sah. 413.

nidir, en kuvvetli tesanütler bile zamanın amansız pençesinde ezilmeye mahkûmdur. Müesseseler bir nevi sosyal ihtiyacın ifadesidir. Bunlar hayatını ve kuvvetini cevap verdikleri ihtiyacın derinliğinden ve kuvvetinden alırlar. Bunlar eserleriyle ve hâsıl ettikleri içtimai faideleriyle yaşarlar.

Netekim bu hakikatı o devrin Dahiliye Nazırı görmekte gecikmemiş. Şark Vilâyetlerine yaptığı bir tetkik gezisinden dönüşünde Mülkiyenin eski emektar hocalarından Hasan Tahsin üstadımıza aynen şunları söylemiştir: «Mülkiyeyi lâğvetmekle pek büyük bir hata ettiğimizi seyahatimde anladım. Çünkü her tarafı harabezar olan memleketin neresinde bir eseri ümran ve temeddün gördüm ise bunun orada hizmet eden mülkiyeli bir kaymakamın, bir mutasarrıfın, bir valinin eseri himmeti ve gayreti olduğunu takdir ettim. Anladım ki, Mülkiye mezunları kadar bu memlekete hizmet eden, yurdun en uzak ve mahrum köşelerinde nur, hayat, medeniyet ve umran halk eden kimse yoktur.» [1].

Bunun üzerine 1918 nisan tarihli bir kanun ile Mülkiye yeniden ve fakat Dahiliye Nezaretine bağlanarak açılmış ve iki sene sonra yani 1920 de tekrar Maarif Nezaretine bağlanmıştır.

* * *

Mülkiyenin imparatorluk devrine ait tarihçesi burada biter. Bundan sonra Mülkiye, istiklâl mücadelelerinin ıstıraplı yılları arasından sıyrılarak Cumhuriyet devrinde yeni bir hayat ve hamle sahasına girer.

Cumhuriyet şefleri Mülkiye ile ilk senelerden itibaren ilgilenmiş, mektebin programlarında, profesör ve idare kadrosunda yenilikler yapılmıştır. Fakat bu devirde Mülkiye meselesini asıl İsmet İnönü Hükümeti ele almış; evveleminde mektebi merkeze getirmeye ve esaslı bir yurda sahip kılmaya karar vermiştir.

Daha 1930 dan itibaren Mülkiye'nin Ankara'ya alınması ve bir bina yapılması artık bir zaman meselesi olmuştu. 1934 te başlanan bina bitirilmiş; 1935 te 2777 sayılı kanun ile Mülkiye unvanı «Siyasal Bilgiler Okulu» na çevrilmiş; tahsil müddeti dört seneye çıkarılmış; profesör, idare ve talebe kadrosu esaslı bir surette tadil edilmiş ve genişletilmiş ve nihayet Siyasal Bilgiler Okulu 1936 - 37 ders yılına, çatısı altında toplandığımız, bu binada başlamıştır. Bu tarihten beri müessese geniş bir teşkilât ve kadro ile çalışmaktadır. Bugün Siyasal Bilgiler Okulu kadrosunda 26 hoca, 14 yabancı dil hocası, 4 doçent ve 2 asistan vardır. Bu sene mezun olan talebe sayısı 95 tir. Bu sene aldığımız talebe sayısı 92 si yatılı ve 48 i yatısız olmak üzere 140 tir. Bütün mevcudumuz 447 talebedir ki bunun 383 ü yatılı ve 64 dü yatısızdır.

* * *

[1] Mülkiye Mecmuası, birincikânun 1935 nüshası, sayı: 57, sah.9.

Muhterem dinleyicilerim!

Burada biraz durmak isterim; Siyasal Bilgiler Okuluna karşı yüksek alâka ve teveccühlerini daima ibzal buyurmuş ve bu sayede bu müesseseye üstün bir şeref bağışlamış olan aziz Millî Şefimiz İsmet İnönü'ye talebemiz ve mezunlarımız adına en derin minnet ve şükranlarımı sunmayı bir vazife bilirim.

Büyük Millî Şefin müessese üzerindeki alâka ve teveccühlerinden ilham alarak mektebin bugünkü duruma yükselmesine değerli himmetler sarf etmiş olan Maliye Vekilimiz muhterem Fuat Ağralı'ya ve mektebin Ankara'ya gelmesinden beri mütemadi bir gayretle müesseseyi yeni şartlara ve yeni ihtiyaçlara göre tanzim etme yolunda yedi sene emek vermiş olan muhterem selefim Zonguldak Mebusu Prof. Emin Erişirgile müessese adına yüksek huzurunuzda teşekkürlerimi sunarım.

* * *

Sevgili gençler!

Tekrar sizlere hitabediyorum. İçinde yetiştiğiniz bu nur ve irfan yuvasının size bir tarihçesini yaptım. Müessesenin geçen asırda nasıl doğduğunu ve bugüne kadar ne gibi istihaleler geçirdiğini kısaca anlatmaya çalıştım. Şimdi şu nokta üstünde görüşelim: Acaba, eski Mülkiye ve bugünkü Siyasal Bilgiler Okulu vazifesini yapmış, beklenen hizmeti ifa etmiş ve etmekte midir?

Gerçi bu noktaya cevap vermek, müessesenin temsil ve idaresi vazifesini yüklenmiş olmak sıfatiyle, bize düşmez. Memleket hizmeti bir borçtur, ödenir; fakat bununla öğünülmez. Bununla beraber sırf sizleri bu nokta üzerinde de aydınlatmış olmak için, diyeceğim ki; bu سوالin cevabını, bir taraftan, ta ilk kuruluşundan bugüne kadar, mesul devlet adamlarımızın müessese hakkındaki takdirli hükümlerini havi vesikalar vermektedir. Diğer taraftan da, aynı سوالin cevabını müessesenin şimdiye kadar yurdun uzak yakın köşelerinde imar ve emniyet hizmetçisi olarak çalışmış ve çalışmakta olan binlerce mezun evlâdının eserleri teşkil etmektedir.

Ben burada eski dokümanları karıştıracak değilim. Yalnız, 1935 birincikânda yapılan dönüm yılı töreni münasebetiyle büyük Atatürk'ün Başvekil İnönü'ye gönderdiği yazılı cevaptan bir fıkra okuyacağım:

«İsmet İnönü! Yıl dönümlerini kutlulamak için beni anarak toplantılarına başlamış bulduklarını bildiren telefonunuzu aldım... Derhal anladım ki, bana içten haykırınlar yarım asırdan beri büyük Türk ulusunun tam anlamı ile millet olmasına çalışan, onunla en modern bir Türk devleti kurmak için insanlık feda-

kârlıklarının hiçbirini kendilerinden esirgemiyen, kültür, idare, intizam, devlet anlamlarını en son ilmî telâkkilere göre tebellür ettirmeye çalışmış ve çalışan yüksek arkadaşlarıdır.»

1940 töreninde aziz Millî Şefimizin bizzat irat buyurdıkları hitabeden de bir fıkra okuyacağım:

«Arkadaşlar! Sizin bu müesseseden yetişen geçmişleriniz, bu memlekette iyi nam bırakacak şekilde çalışmışlar, şan ve şeref kazanmışlardır. Sizin bu bakımdan anane olarak, onlara ve içinde bulunduğunuz müesseseye borçlarınız vardır. Sizin hayatınızı takibederken ekseriyetle intibam odur ki, buradan yeni yetişen arkadaşlar, bize istikbal için daha fazla ümit verecek vaziyettedirler. Sizi bu memleketin istikbaline salâhiyetle, yüksek insani ve vatanperver vasıflarıyla hâkim olmaya hak kazanmış birinci derecede unsurlar olarak karşılıyoruz. Sizin muvaffakiyetiniz millete geniş ölçüde hizmettir. Sizden çok hizmetler bekliyoruz. Temiz hizmetler göreceğinize emin bulunuyoruz.»

Yine büyük devlet reisimizin 1935 töreninde irat buyurdıkları hitabeden bir fıkra daha okuyacağım:

«Mülkiye Mektebini daha geniş olarak Ankara'da tesis için iki seneden beri çalışıyoruz. Mülkiye'yi, Ankara'da, onun geçmişteki şan ve şerefine ve tarihteki hizmetine yakışacak ölçüde kuracağız.»

Siyasal Bilgiler Okulunun geçmişteki önemi ve hizmetleri hakkında yeni Türk devletinin iki büyük kurucusunun bu takdir ve teveccühle dolu sözleri kâfidir.

* * *

Fakat, münevver gençler! Bir tahsil müessesesi yalnız mazideki şan ve şerefine dayanıp kalamaz; ecdadının süslü mezar taşlarıyla öğünen miras yediler vaziyetine düşemez. Hususiyle Mülkiye gibi yüksek bir irfan yuvası daima değişen ve yenilenen memleket ihtiyaçlarını takibetmeye, gözlerini ve kollarını istikbale açmaya mecburdur.

Daha söze başlarken, devlet meselesi her şeyden evvel sistem ve adam meselesidir, dedim. Bu noktaya, müsaadenizle, tekrar geleceğim. Evet, devlet meselesi ne şekilde vazolunursa olunsun, hangi köşesinden bakılırsa bakılsın, daima sistem ve adam meselesi olmuştur. Hattâ daha dikkatle tahlil edersek, devlet meselesi sadece adam ve memur meselesidir. Çünkü sistem ve teşkilât da nihayet birer insan eseridir; insan mahareti, zekâsı ve iradesiyle kurulup işlemektedir. Bu, tarihte ve bugün daima böyle olmuş, daima «Kılıç kuşananın, at binenin» olmuştur.

Yalnız dikkat edelim ki, devletin adama ve memura olan ihtiyacı ve memurdan beklediğimiz hizmetin ve ehliyetin vüsat ve ehemmiyeti her devirde aynı ol-

mamıştır. Her ihtiyaç gibi, bu ihtiyaç da seyyal ve mütekâmindir. Muasır Türkiyemizin bir idare memurundan, bir nahiye müdürü yahut bir kaymakamdan beklediği hizmet ve liyakat, Tanzimat devrinin beklediği değildir. Çünkü Tanzimat devrinin devlet telâkkisi, devlet ve fert münasebetleri ve âmme hizmetleri teşkilâtı bugünküyle bir değildir. O devirde devlet işleri hulâsasını aşağı yukarı içeride asayiş bekçiliğinde, dışarıda da hudut muhafızlığında bulmakta idi. Devletin halk ile olan münasebetleri de hemen hemen vergi ve asker toplamaktan ve bazı cinayetleri takibetmekten ibart kalmakta idi. Bundan ötesinde halk kendi başına yaşamakta ve devlete karşı âdeta «gölge etme başka ihsan istemem» demekte idi.

Halbuki bugün iş böyle değil. Bugünkü Türkiyemizin devlet telâkkisi ve hizmet teşkilâtı, tarihimizde görülmedik bir vüsat ve ehemmiyet almış; halk ile devlet münasebetleri esastan değişmiştir. İnkılâp gençleri! Sizler bu değişmenin bizim kadar farkında değilsiniz. Çünkü siz inkılâp muhiti içinde doğdunuz; inkılâp havasıyla beslenip büyüdünüz. Size bu muhit tabii gelmekte ve sanki ezelden beri var olmuş görünmektedir. Fakat eski devri yaşamış olanlar için bu değişmenin derinliği ve şumulü havsalları taşırmaktadır.

Bu değişmeyi takiben, muasır Türkiyemizde adam ve memur ihtiyacı ve iş liyakati şimdiye kadar görülmedik bir şiddet ve ehemmiyet almıştır. Ve muhakkak ki, bu ihtiyaç bugünkü dünya harbi sonunda devlet camiamızın can damarını teşkil edecektir. Bu da gayet tabiidir. Çünkü, evvelâ, muasır Türkiyemizin devlet prensipi ve birlik umdesi milliyettir. Bugünkü Türk devleti millî ailenin bir şuur merkezi etrafında toplanıp teşkilâtlanmasından, müşterek hayat ve umumi refah için âmme hizmetleri şeklinde cihazlanmasından başka birşey değildir. Devlet halinde teşkilâtlanan millî ailenin bu şuur merkezi, başta Millî Şefimiz olmak üzere hükümet erkânı, idare âmirleri ve devlet memurlarıdır. Saniyen bugünkü Türk devleti, bir taraftan millî ailenin bütün fertlerini, yaşayan hattâ yaşayacak nesillerini sevk ve idare etme işini üstüne almıştır. Diğer taraftan da millî ailenin müşterek patrimovanı demek olan vatan topraklarının üstünde ve altında mevcut bütün servet kaynaklarını ve umran vasıtalarını çekip çevirme vazifesini deruhte etmiştir. İnsanları sevk ve idare, millî patrimovanı çekip çevirme, bütün bu işleri devlet dediğimiz hükmi şahıs şüphe yok ki, insan eliyle, memur vicdanı ve zekâsı ile başaracaktır. İş böyle olunca, bugünkü ve yarınki Türkiyemizin memurdan beklediği hizmet ve istediği liyakat tabiatıyla müstesna bir ehemmiyet alacaktır. Artık Türkiyede memur, devlet hazinesinden geçinen ve işi sadece masası başında yazılı emirler vermekten ve kâğıt havale etmekten ibaret olan bir parazit — bürokrat olmayacaktır. Türkiyemizin istediği memur, bilgi ve ahlâk olgunluğuna sahip, re'sen düşünen, icaba ve ihtiyaca göre tedbir alan, işinin vüsatını gören ve mesuliyetini duyan yapıcı ve yaratıcı insan olacak, millî birlik ve tesanüdün şuurunu taşıyacaktır.

Muhterem dinleyicilerim!

Dünyanın bugünkü gidişinden öyle anlıyor ve tahmin ediyorum ki: gelecekteki devlet idaresi şahsa emniyet ve itimat, şahsî mesuliyet ve mükâfat sistemine doğru akacaktır. Zamanımızın hemen umumiyetle devlet idarelerinde hâkim olan sistem, tâbir caizse, makam sistemidir. Bu sistem, 19 uncu asırda, müsavat fikrinin yanlış ve demagojik bir anlayışla tesviyeciliğe götürülmesinden, sosyal kıymetler arasında fark gözetmemeyi tazammun eden tesviyeci bir müsavat şekline dökülmesinden doğmuştur. Bu sistemde şahıs, şahsın kıymet ve meziyeti, yüksekliği ve mesuliyeti âdeta ikinci plânda kalmakta ve birinci plânı anonim bir makam ve memuriyet almaktadır. Bu sistemde, meselâ; filân daire müdürü şu kıymet ve bu meziyette filân oğlu filân yok, onun işgal ettiği makam var. Filân dairenin müdürünün bizzat verdiği emir, kaleme aldığı tezkere ve talimat yok, hayalen şahıslandırılan bir makamın emri, tezkeresi ve talimatı vardır.

Hukukçular bilirler ki, bu suretle şahıslandırılan ve muhayyel bir şahıs haline konulan makam sistemi, memurun yanlış ve zararlı muamelelerinden dolayı mesuliyeti meselesinde âmme hukukçularını, en ince zekâları bile hayrette bırakacak incelikte, tahlillere ve kriterler aramaya sevk etmiştir, ve bu arayışta hâkim olan endişe, mümkün olduğu kadar memuru kurtarmak ve mesuliyeti devlet hükmi şahsına yüklemek olmuştur. Bulunan kriter şudur: Memurun yanlış muamelesinden doğan zarar onun şahsına isnadı kabil ise kusur ve mesuliyet şahsidir; değilse kusur ve mesuliyet makamın yahut, hukukçularımızın beğeneceği bir tâbir ile, hizmetin yanî devlet hükmi şahsınındır.

İtiraf edelim ki, bu tahlilde adaleti yerine getirmek, kendisine isnadı kabil olmıyan zararlı bir neticeden dolayı memuru şahsen mesul ve mutazarrır etmemek gibi yüksek bir hukuki mülâhaza vardır. Bundan başka, aynı tahlilde memuru daima bir mesuliyet heyulâsı karşısında bulundurarak onda iş ve teşebbüs kabiliyetini bütün bütün öldürmemek gibi psikolojik bir mülâhaza da vardır.

Bunu kabul etmekle beraber, diğer taraftan şunu da inkâr edemeyiz ki; bu tahlil ve bu kriter, makam sistemi tatbik eden memleketlerde, kanun maddeleri üzerinde ip cambazı gibi perende atmayı marifet sayan memurları mesuliyetten kurtarmaya yaramış ve âmme hizmetlerinde gevşeklik doğurmuştur. Şurası muhakkaktır ki, makam sistemini ifrata götüren memleketlerde bu sistem devlet memurunda şahsî teşebbüs zevkını, vazife ve mesuliyet duygusunu körleten sebeplerden biri ve başlıcası olmuştur. Nasıl olmasın ki, bu sistemde memurun şahsı ile fiili ve muamelesi arasına bir makam perdesi hail olmakta ve memurun meziyeti, ehliyet ve gayreti gibi suiniyeti ve mesuliyeti de bu perde arkasına saklanmaktadır.. Muasır devrin devlet hukukuna endividüalizm ile karışık bir anonim şaheseri olarak yerleşen bu makam sistemi, memurda lüzumsuz ve yersiz bir gurur yaratmakta, devlet memuriyetinin millî hizmet mahiyetini âdeta unutturmaktadır. Bun-

dan da muhakkak ki, âmme hizmetleri zarar görmekte ve millî birlik hisleri rencide olmaktadır. Nasıl olmasın ki, bu sistemde memur, işini ve vazifesini otomatik bir surette kanunu tatbik etmekten ibaret görmekte ve bundan ötesi için kendini yormamaktadır.

Şüphesiz, memurun ilk ve en mühim işi kanunu tatbik etmektir. Millî devlet vatandaşları arasındaki umumi iş ve vazife bölümünde memurun hissesine düşen iş, kanunu tatbik etmektir. Bunu hakkiyle yapan memur, vazifesini hakkiyle yapmıştır, müsterih olabilir. Fakat, bütün mesele kanunu hakkiyle tatbik etmektedir. Kanun tatbiki otomatik bir iş değildir. Kanunun mevzuu eşya ve hayvan olsaydı tatbiki da otomatik olabilirdi. Fakat kanun eşya ve hayvanlar için değil, insanlar içindir. Hususiyle devlet camiasını millî bir aile kabul eden rejimlerde, kanun fertler içindir. Kanunun mevzuu ve hedefi, hukukan vatandaş adını alan, fertler arasındaki münasebetlerdir. Eşya ve hayvan insanlara yaradığı ve insan tasarruflarına mevzu olduğu içindir ki, kanunda yer alır ve adı geçer. O halde, mevzuu insan münasebetleri olan kanun hükmünün, insanlığa yakışır bir surette ve insanca tatbik edilmesi lâzım gelir. Bunun için de memurun, tatbik edeceği kanun hükmü üzerinde düşünmesi, fikrî ve ahlâki olgunluğuna dayanarak zihin yorması ve elini vicdanına koyarak kanunu kendisine tatbikini arzu etmiyeceği şekilde başkısına tatbika kalkışmaması icabeder. Millî devlet hizmetlerinde bu bir vazife terbiyesi ve ahlâkîdır ki, makam sistemi bunu hakkiyle temin edememektedir.

Bana öyle geliyor ki, bu sistem vereceğini vermiş, bütün neticelerini hâsıl etmiştir. Yanılmıyorsam, bundan sonra makam yerini adam alacaktır. İstikbal memurun etiketinden ziyade, şahsına, şahsi meziyet ve iktidarına, ahlâki vicdanına kıymet verme ve itimat bağlama sistemine temayül edecektir.

Bu sistemde, deminkin aksine olarak, birinci plânda memurun şahsi gayreti, ehliyeti ve mesuliyeti gelir. Bu sistemde artık âmme hizmeti anonim ve muhayyel bir makama, mefruz bir ehliyet karinesi olan etikete değil, adama emanet edilir. Memurun şahsi meziyet ve iktidarına, temiz vicdanına ve yüksek dirayetine gönül bağlanır. Bu sistemde memurun değeri ve hizmet mükâfatı, makamının derecesiyle değil, devlet hizmetindeki hakiki ve gösterişsiz başarılarıyla ölçülür. Makam sisteminin havalecilik ve baştan savmacılık usulüne mukabil, bu sistemin ruhu şahsan iş görmek, iş bitirmektir. Mesuliyeti baştan atmak için lâkayitliğin ve umursuzluğun işleri tavik ve tâlil usulünden mazeret dilenmemektir. Hulâsa, işe adam sisteminin umdesi, vazife severlik ve şahsi mesuliyettir. Memurun adam olanı, işinin mesuliyetini ahlâki vicdaniyle duyan ve bu mesuliyeti medeni bir cesaretle yüklenen memurdur.

Memurun şahsi meziyetini, gayret ve mesuliyetini ön plâna alan bu sistemde tabiatıyla memurda nurdan bir vicdan, çelikten bir irade aranılacaktır. Bunun için de memur yetiştirme işi ayrı ve müstesna bir ehemmiyet alacak ve devlet muay-

yen bir memur politikası tesis edecektir. Bence bu politikanın hedefi, devşirme memur usulü yerine hususi bir dikkat ve itina ile yetiştirilmiş, kuvvetli bir meslek terbiyesi ve ahlâkiyle forme olmuş insan usulü ikame etmek olacaktır. Devşirme asker usulü tarihe karıştığı gibi devşirme memur usulü de tarihe karışacaktır.

* * *

Geleceğe ait tahminlerden geçelim. Geleceğin idare sistemi ne olursa olsun şurası muhakkaktır ki, Türkiyemize lâzım olan memur, içi câmia aşkı ve vazife sevgisiyle tutuşan, işini hayatı için zevk edinen bilgili ve hakiki liyakat sahibi insandır. Türkiyemizin istikbali ve büyük Türk milletinin mukadderatı bu vasıfta memur ve idare âmiri yetişmesine bağlıdır.

İşte Siyasal Bilgiler Okulunun Cumhuriyet Türkiyesindeki vazifesi, memleketin muhtaç olduğu bu idare âmirini ve bu insanı yetiştirmektir. İmparatorluk devrinde bu müessese okur yazar memur ihtiyacını karşılamak üzere kuruldu. Bu ihtiyaç bugün okur yazarlık hududunu çoktan aşmış bulunuyor. Binaenaleyh Siyasal Bilgiler Okulunun mazideki şan ve şerefine gelecekte de muhafaza edebilmesi, günün ve hususiyle istikbalin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için, izah ettiğim mânadaki memuru ve idare âmirini yetiştirecek surette çalışması ve teşkilâtlanması lâzımdır. Bu hususta tabiatıyla müessesenin tedris ve idare heyetine ve talebesine düşen ayrı ayrı vazifeler vardır.

* * *

Burada tedris heyetimize terettübeden vazifeden bahsetmek bana düşmez. Çünkü ben de bu heyetin içinde ve onun âciz bir uzvuyum. Ya'nız şunu söylememe müsaade buyurulsun ki, Siyasal Bilgiler Okulunun deminden beri izahına çalıştığım vazifesi ve gayesi göz önünde tutulursa, kanaatimce bu müessesenin başlıca mevzuunu teşkil eden devlet ve idare ilimleri, millî ahlâk gibi, tamamiyle millî ve memleketli olmak lâzımdır. Ben kendi hesabıma millet vakiasından, millî tarih ve muhitten, câmia psikolojisinden ayrı, havada asılı bir şekilde ve etneryasyonel mahiyette bir devlet ve idare ilminin varlığına kani değilim. Şayet böyle bir ilim varsa bunun Türkiyemize asla faydalı olmadığına inanıyorum. Unutmamak lâzımdır ki, biz tarihte bir zamanlar ilmimizin mûtalarını Hicazda ve Irakta aradık. Ve asırlarca çöllerin serabını, ab zannettik. Bugün bir başka yoldan giderek, aynı tecrübeyi tekrar etmek hatasına düşmiyelim. İlmimizin mûtaları ve kökleri eskiden Hicazda olmadığı gibi, bugün de bir başka memlekette değildir. Onlar ecdadımızın kanıyla yuğrulmuş olan bu mukaddes topraklardadır; büyüklüklerle dolu tarihimizdedir; ebedî ırkımızın nâmütenahi kuvvet ve kabiliyetlerindedir; memleket realitelerinde ve millî ihtiyaçlarımızdadır. Elverir ki biz bu hakikate ina-

nalım, onları ırkımızın kudretli dehasında aramaya ve oradan çıkarmaya karar verip işe koyulalım. Bir memleket işini başarmak için evvelemerde o işin lüzumuna ve yerindeliğine milletçe inanmak lâzımdır. İlmimizin köklerini bu topraklarda aramamız lâzımdır ve yerindedir. Çünkü uzak ecdadımız bu köklerin Arabistanda olduğuna inandı ve yanıldı. Tanzimatçı cetlerimiz aynı köklerin başka yerlerde olduğuna inandı, onlar da yanıldı. Biz ırkımızın dehasında olduğuna inanalım ve tarihi tekrar etmiyelim. Emin olalım ki, bir millet maddi varlıklarından ziyade mânevi kuvvetleriyle yaşar ve mesut olur. Bu kuvvetlerin başında da her şeyden evvel kendisine inan ve güven gelir. Kendimize, ırkımızın üstün kabiliyetlerine ve harikulâde zekâsına inanmakta daha çok gecikmiyelim, ve unutmiyalım ki, bugünkü Türkiye devleti Büyük Harb sonu çaresizlikleri ve maddi yoksuzlukları içinde millî inan ve güvenin bir mucizesi olarak kurulmuştur. Memleket ilmimiz de bu inan ile doğacak ve kurulacaktır. Bir memleket bilginleri için yabancı kültürlerle karşı hayranlık ve meftunluk, septik bir aczin, inansızlığın ve istihkarı nefsin ifadesidir. Aciz ve istihkarı nefis ise uyuşturucu ve öldürücü bir ruh haledir. Türkler gibi tarihe medeniyetler armağan etmiş bir milletin seçkinlerinin memleket ilmi yaratmak için septik olmalarına ve kendilerine inansızlık duymalarına hakları yoktur. Canlı ve erkek bir milletin bilginlerine yaraşan şey yapmak ve yaratmaktır. İlim ve kültür işlerimizde ilk vazifemiz lüzumsuz hayranlıklardan vazgeçmek, kendimize güvenmek ve memleket realitelerine dönmektir.

Bazıları, enternasyonal bir filozofiden sızan bir kanaatle, ilmin gayesi yine ilimdir, ilmin yurdu yoktur, ilim memleketler arasında seyahat ederken gümrüğe tâbi değildir diye dursunlar, hakikatte ilmin mebdei ve gayesi vardır, hayat ve ihtiyaçtır. Âlimin yurdu ve milleti olduğu gibi ilmin de yurdu ve milleti vardır; memleketler arasında seyahate çıkan bir devlet ve idare ilmimi gümrüğe tâbi tutmalı ve ona memleket damgası vurmalıdır.

* * *

Münevver gençlik!

Türkiyemizin istikbal için beklediği bu şerefli müessesenin şerefli bir mensubu olman için sana da düşen vazife, çalışmak, feziletli ve namuslu insan olmaktır. Faziletli insan, kendi nefesine, ailesine ve içinde yaşadığı câmiaya karşı vazifelerini bilen ve yapan insandır. Namuslu insan, vicdaniyle başbaşa kaldığı zaman ona verecek hesabı olmıyan insandır. Çalışmak hayatın en büyük kanunu, bedenî ve ruhi sağlık ve saadetin kaynağıdır.

Gençler!

Biliniz ki, hayatta gayemiz mesut olmaktır. Fakat saadet ne servette, ne mevki ve şöhrettedir. Saadet çalışmakta, hayatı alın teri ile kazanmakta, faziletli ve namuslu insan olmaktır. Saadeti zinhar kendinizden başka yerde aramayınız. O kendinizde, kendi içinizdedir. Gerçi saadeti kendimizde bulmak güçtür, fakat emin olunuz ki onu kendimizden başka bir yerde bulmak imkânsızdır.

Münevver gençlik!

Sana gün gösteren ve hayat veren bir nesil vardır ki, o nesil memleket hudutlarında Türk istiklâlini ve şerefini kurtarmak için ıstırap çekti ve öldü. Şimdi o neslin ruhu ve gözleri senin üstüne titremektedir. Senin vazifen, bu istiklâli ve onun müeyyidesi olan Türk Cumhuriyetini sâyin ile, namus ve faziletinle korumak ve yükseltmektir. Senin vazifen, bağrında ecdadının kemiklerini saklıyan bu aziz vatan topraklarını sevmek ve kendini büyük Türk milletinin hizmetine vermektir.

Yaşa ve yüksel ebedî Türk milleti! Yaşa ve edebî ol onun bahtiyar hizmetçileri!